

Јелена М. Ћирић
МУШКЕ ПЕСМЕ

Jelena M. Ćirić
MUŽSKÉ BÁSNE

Јелена М. Ђирић
МУШКЕ ПЕСМЕ

Jelena M. Ćirić
MUŽSKÉ BÁSNĚ

Издавачи
УДРУЖЕЊЕ СРБА У СЛОВАЧКОЈ SPOLOK SRBOV NA SLOVENSKU
СРПСКИ КУЛТУРНО-
ИНФОРМАТИВНИ ЦЕНТАР
ПРОМЕТЕЈ, Нови Сад

Vydavatelia
SRBSKÉ KULTÚRNO –
INFORMAČNÉ CENTRUM
PROMETEJ, Nový Sad

За издаваче
Стане Рибич
Зоран Колунџија

Za vydavateľa
Stane Ribič
Zoran Kolundžija

Уредник
Зоран Колунџија

Redaktor
Zoran Kolundžija

Превод на словачки језик
Мирослав Демак

Preklad do slovenčiny
Miroslav Demák

Коректура словачког теста
Катарина Руџичкова

Jazyková redaktorka
Katarína Ružičková

Графичка припрема и штампа
ПРОМЕТЕЈ, Нови Сад

Výtvarno-grafická úprava, sazba a tlač
PROMETEJ Novi Sad

ISBN 978-86-515-2076-4
EAN 9788651520764

ISBN 978-80-973992-2-1
EAN 9788097399221

Тираж: 500
Прво издање, 2022.

Náklad: 500 ks
Vydanie prvé, 2022.

Realizovano uz finansijsku pomoć
Fonda za potporu kultura
nacionalnih manjina

Realizované s finančnou podporou
Fondy na podporu kultúry
národnostných menšín

FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Јелена М. Ћирић
Jelena M. Ćirić

МУШКЕ ПЕСМЕ MUŽSKÉ BÁSNE

у преводу Мирослава Демака
v preklade Miroslava Demáka

УДРУЖЕЊЕ СРБА У СЛОВАЧКОЈ
СРПСКИ КУЛТУРНО-ИНФОРМАТИВНИ ЦЕНТАР
ПРОМЕТЕЈ, НОВИ САД

SPOLOK SRBOV NA SLOVENSKU
SRBSKÉ KULTÚRNO – INFORMAČNÉ CENTRUM
PROMETEJ, NOVI SAD

Ово су твоје песме.

*Не питај ме како сам сазнала шта мислиш.
Можда сам понекад била ти.
Можда си ти помало био ја.
Можда смо заједно били цео свет.**

**Ово су твоје песме.
Не питај ме како сам сазнао шта мислиш.
Можда сам понекад био ти.
Можда си ти помало била ја.
Можда смо заједно били цео свет.*

(Мирослав Антић)

Мирославу. Или он мени.

Toto sú tvoje básne.

Nepýtaj sa, ako som sa dozvedela, čo si myslíš.

Možno som občas bola ty.

Možno si ty trošičku bol ja.

*Možno sme spolu boli celý svet.**

**Toto sú tvoje básne.*

Nepýtaj sa, ako som sa dozvedel, čo si myslíš.

Možno som občas bol ty.

Možno si ty trošičku bola ja.

Možno sme spolu boli celý svet.

(Miroslav Antić)

Miroslavovi. Alebo on mne.

Реч испред

Кад ми је госпођа Ћирић рекла да ће јој следећа књига бити књига *Мушких песама* покушао сам – да ли у потрази за неком врстом предигре тој лирској најави – да се сетим текста којим је својевремено (рецимо 1985) Данило Киш, у предговору антологији француске еротске поезије, промовисао наслов *Бордел муза*, наслов који је преузео од једног у тој антологији заступљених песника (Клод ле Пети), те како у томе нисам успевао, лако сам склизнуо у утиске које сам понео и носим из давних разговора с неким поетесама мојег годишта, оним што су ми на различитим местима и у различитим временима и поводима, говориле како мушкарци еротску поезију, увек и свугде виде (тј. читају и пишу) као порнографску. Унапред сумњајући у могућност да и много млађа и лепша госпођа Ћирић у свом пресвлачењу у мушко певање макар само закорачи с оне стране невидљиве, али итекако сурово присутне границе између еротског и порнографског (да би, као, писала онако како то мушки читаоци од ње очекују), упитао сам се само: како би госпођа Ћирић, гледајући мушким очима, могла да види неку непознату жену или више њих, незнатих, и како би, гледајући и даље мушким очима, видела себе? У једно сам био посве сигуран: ма колико и како да се труди, некако ће и негде, испод тог њеног мушког песника, тог мушкарца заљубљеног у жену и у љубав, подједнако и истовремено, барем извирити, ако не и у заносу добро се гласнути: *Песникиња, Јелена, жена која пева, својим гласом и својом душом.*

Predslov

Keď mi pani Čirić povedala, že jej nasledovnou knihou bude zbierka *Mužské básne*, pokúsil som sa – asi v hľadaní akejsi predohry tej lyrickej nahláške – spomenúť si na text, ktorým svojho času (povedzme v roku 1985) Danilo Kiš v predslove Antológie francúzskej erotickej poézie promoval titul *Bordel múz; názov, ktorý prebral od jedného, v antológii zastúpeného, básnika (Claude Le Petit)*. Ale keď sa mi to nepodarilo, ľahko som sa presunul k dojmom, ktoré som nadobudol a stále nosím z niekdajších rozhovorov s poetkami môjho ročníka. Tými, čo mi na rôznych miestach, v rôznych časoch a príležitostiach hovorili, že muži erotickú poéziu vždy a všade vidia /t.j. čítajú a píšu) ako pornografickú. Vopred pochybujúc, že oveľa mladšia a krajšia pani Čirić vo svojom prevlečení sa do mužského básnenia urobí aspoň krôčik na tú druhú, ale veľmi surovo prítomnú hranicu medzi erotickým a pornografickým (aby písala tak, ako to mužskí čitatelia od nej očakávajú), pýtal som sa iba: ako by pani Čirić, pozerajúc sa mužskými očami, mohla vidieť neznámu ženu, prípadne viacero žien, tiež neznámych, a ako by, hľadiac aj naďalej mužskými očami, videla seba? V jednom som si bol celkom istý: keby sa akokoľvek usilovala, nejak a niekde, spod toho jej mužského básnika, toho muža zamilovaného do ženy a lásky – rovnako a súčasne – aspoň vykukne; ak nie, pri uchvátení hlasno vykrikne: *Poetka, Jelena, žena ktorá básni, svojím hlasom a svojou dušou!*

Наравно да сам успео да у *Мушким песмама* госпође Ћирић нађем и по неки, по свему женски стих, али радосно признајем да таквих места нема много, тј. радујем се да је песникиња *Жара* и љубавног певања *Наискан* успела да пропева и као мушкарац. Истине ради, ваља одмах казати – уз дебелу ограду од теорија и теоретичара који ово мушко и женско певање схватају као суштинску, а не само као разлику мало или за једва мало више изнад граматичких узуса – да су ови мушки стихови госпође Ћирић тиши, смиренији, вероватно у опрезности да не „погреши“, да не каже нешто што, као, ни један мушкарац никад и ни о једној жени не би рекао; о жени или о себи, свеједно.

Песникиња је и у овим *Мушким песмама* сачувала слободан стих, местимично и с непотребном римом, али са лепим ритмом и живим сликама у увек топлој игри између мушкарца и жене. Телесна љубав је и овде у подтексту, у оном што се подразумева, као у успешно римованој песми вредног орача *Врати се, жено божја*:

*Дан је и тако кратак
и ко зна где ћу све морати
и, оћемо ли после стићи...
(Њива се мора орати)*

или у песми *Кључарка*:

*Ако се машиш за оружје светло,
бисаге пуне и оштро рало,*

па слаткоплодни стихови у песми *Дудиње*:

*На два бела брда
узреле дудиње.
С муком их, једре,
држе тањушне петељке.*

Je samozrejmé, že sa mi v *Mužských básňach* pani Čirícovej podarilo nájsť ojedinele podaktorý úplne ženský verš, ale s potešením uznávam, že takých miest nie je veľa, t.j. že sa teším, že poetka *Žar* a ľúbostných veršov z *Na ex* sa dokázala prejaviť aj ako muž. Neodbočujúc od pravdy, treba hneď uznať – jasne sa ohradzuje od teórií a teoretikov, ktorí toto mužské a ženské básnenie považujú za podstatné, ale nie ako malý rozdiel alebo iba máličko nad gramatickým úzom – že tieto verše pani Čirícovej sú tichšie a pokojnejšie. Pravdepodobne v snahe *neurobiť chybu* povedať niečo, čo by žiadny muž nikdy o žiadnej žene nepovedal; o žene alebo o sebe, je to jedno.

Poetka aj v týchto *Mužských básňach* zachovala voľný verš, miestami s nepotrebným rýmovaním, ale s pekným rytmom a živými obrazmi o vždy hrejivej hre medzi mužom a ženou. Telesné milovanie je aj tu v podtexte – iste je predpokladanom. Rovnako je tomu v úspešne rýmovanej básni usilovného oráča *Vráť sa, žena božia*:

*Deň je aj tak krátky
a kto vie, čo všetko skúsim
a či to neskôr naberie obrátky...
(Roľa sa orať musí...)*

alebo v básni *Kľučiarika*:

*Ak siahnem po skvelej zbrani,
po plných mešcoch a ostrom radle...*

až po sladkoplodné verše v básni *Moruše*:

*Na dvoch bielych kopcoch
dozreli moruše.
S námahou ich, kypré
držia tenké stonky.*

*Бабе руке берача,
да му се међу прсте угнезде.*

И тако то иде, све док ветар (који је, јелте, именица мушког рода) не подигне „свилу тканине са свиле бедара“, па пред очима Јелениног мушког песника бљесне

*средиште сласти
и пут
који до њега води
кроз предворје
бариунастог међуножја.*

На крају овог кратког размишљања о *Мушким песмама* госпође Тирић, песмама које из све снаге препоручујем, желим да читаочевој пажњи препоручим једну дивну могућност игре: женске одговоре на мушко певање. Не само да би то, као ретко кад, био савршен склад између песника и читаоца, него би тај поетски дијалог мушких песама и читачевих женских отпевавања можда уздигао до занимљиве драма у стиховима. Притом је, наравно, свеједно да ли женска отпевавања казује мушкарац или жена; у правој поезији, као ова што је, то је само мало или за једва мало више изнад граматичких правила.

Душко М. Петровић
Србија, Београд, Врачар, 30. 5. 2016.

*Lákajú ruky obaračov,
aby im v prstoch hniezdo uvil.*

A tak radom, kým vietor (ktorý je, pravdaže, podstatné meno mužského rodu) nezdvihne hodvábne plátno z hodvábu bedier, aby sa pred očami Jeleninho mužského básnika zalesklo

*ústredie slastí
a cesta
ktorá k nemu vedie
cez predzáhradku
brokátového rozkroku... (Vetristý deň)*

Na konci krátkeho uvažovania o *Mužských básňach* pani Ćirićovej chcem tieto básne z celej sily odporučiť čitateľom, ktorým odporúčam aj nádhernú možnosť hry: ženské odpovede na mužské bá(snenie). Nielenže by to bol výnimočný a dokonalý súlad medzi básnikom a čitateľom, ale ten poetický dialóg mužských básní a čitateľových ženských poetických odpovedí by mohol stúpať až do výšok zaujímavej drámy vo veršoch. Samozrejme, pritom je jedno, či ženské odpovede vysloví muž alebo žena; v skutočnej poézii, akou je táto, to je iba máličko alebo len o čosi viac než trošička, čo presahuje gramatické pravidlo.

Duško M. Petrović
Srbija, Beograd, Vračar, 30. 12. 2021.

КАПИЈА

Отвори ми капије,
да уђем,
овенчан ловором,
и поздравом
свечаним говором
освојену империју
и тебе,
на њеном челу.
Да те присвојим,
целу,
искујем
кô челик врелу,
да заруменим те
белу,
па да се хвалим
у свом селу
победничким барјаком,
на твом телу
пободеним.

BRÁNA

Otvor mi brány,
aby som vošiel,
nič mi nebráni,
aby som,
s vavrínom vo vlasoch,
slávnostným hlasom
pozdravil ríšu
s tebou v čele.
Aby som ťa dobyl,
kul na tvojom tele,
ako sa kuje železo vrele,
aby zrumenelo tvoje telo
biele
a potom sa doma chválil.
Aby som nebol zabudnutý,
stožiarom so zástavou
do tvojho tela
zabodnutým.

НЕДОСАН

Исцурела си ми зором
кроз прсте,
као кроз бушан сан.

На груди сам ти читаве ноћи
отиске прстију варио;
желео да тако дочекам дан.

На кожи си јутрос
кô ордење однела
ожиљке од моје глади.

И шеретски осмех
на уснама залепљен
кô медом дан да ти слади.

NEDOSNÍVANÉ

Pretiekla si mi zrána
pomedzi prsty
ako cez deravý sen.

Na prsia som ti celú noc
nitoval odtlačky prstov;
túžiac tak privítať deň.

Na pokožke si ráno
ako vyznamenania odniesla
jazvy po mojom hlade.

A šibalský úsmev
na perách zlepených,
ako býva med na brade.

САМОУВЕРЕНОСТ

Када је устала,
капитулирале су
најскривеније жеље мушке.
Као запете пушке
полетеше кнедле у сува грла.
Алави погледи и амбис-уздаси
хватали пречице,
што их је похота утрла,
надмећући се чији ће први
до њених бокова стићи
и коме ће се прво дићи мрак,
што падне на гладне очи.
(Кочнице издају
иако рацио кочи.)

Окреће се кафана –
што од вина,
претежно од њених облина.
Сабијах,
сакривах
разуларену жељу,
кô кривично дело
у продуженом трајању.
Због пороте; дашта
у бити –
ни речи о кајању.

...

SEBAVEDOMIE

Ked' vstala,
mužská túžba stvrdla,
kapitulovala a preč uletela.
Ako rany z dela
vytryskli knedle do suchého hrdla.
Hltavé pohľady a vzdych krátky
hľadali skratky,
aby im chlipnosť
dala dosť síl
a párom skokov
ako prvý prísť k jej bokom,
komu sa prvému rozjasní
a splnia sa mu sny.
(Brzdy zlyhali,
rozum bol pomalý.)

Krčma sa krúti ako had –
od vína, ale
skôr od jej vnád.
Tlmil som,
skrýval
nezvládanú túžbu
ako trestné činy
páchané ďalej, bez príčiny
pre porotu,
neľutujem – ja jediný.

...

То вече
дограбих те с врата за сапи!
Грехота да пијана жеља изхлапи.
Све нежно беше ми мрско –
покидах хаљину,
узех те грубо, љубио дрско,
нестајућу у топлој тами твојој,
мислећи на њу.
Ђаво с твог рамена
мангупски намигну:
Све је где треба.
То што ја добих,
она неће имати
ни у сну.

V ten večer
schmatol som ti stehná
už za dverami!
Opitá túžba iné nedá mi.
Všetko nežné sa mi hnusí,
drzo som roztrhal šaty
a všetko ihneď skúsil,
vnikol som do tvojho tepla,
mysliac na tú, čo ma stretla.
Čertík na tvojom ramene
žmurkol si pobavene:
Všetko je tam, kde treba.
Čo som ja dostal od teba
veru ona nie,
ani len v sne.

ВЕТРОВИТ ДАН

средиште сласти
и пут
који до њега води
кроз предворје
баршунастог међуножја,
бљеснуше пред очиа
иако се свест помрачила

у трену кад је ветар
дигао свилу тканине
са свиле бедара,
што ми вечерас снове опкорачују

и мени се дигао
ниво свести

о глади
о жеђи
о жељи

којом те гутам,
не желећи себе да спутам
не желећи тебе да штедим
бар док те
у чин
постања не убедим